

Lifvet i ett svenskt cistercienserkloster.

Den äldsta och med tiden anseddaste klostren i Sverige tillhörde alla cistercienserklostren.

År 1098 stiftades i Citeaux, nära Dijon i östra Frankrike, ett kloster efter den helige Benedicti regel. Klostret, som kallades *Cistercium*, en latinisering af Citeaux, var således en kongregation af benediktinerorden, och ursprungligen endast afsedt för munkar. Men sedan cistercienserna fort utbredt sig och vunnit stort anseende, stiftades en särskild afdelning för cisterciensernunnor 1120.

Ur stamklostret vid Citeaux utgick 1115 en man vid namn Bernhard och blef den förste abboten i det nyinrättade klostret Clairvaux eller *Clara Vallis*, vid floden Aube i landskapet Champagne i Frankrike.

Denne utomordentlige man, den helige Bernhard af Clairvaux, som han kallades, härstammade af en förnäm burgundisk ätt och var personligen lika utmärkt genom sina kroppsliga företräden som genom sitt snille, sin bildning och sin lågande värtalighet. Redan under sin vistelse i Citeaux hade han väckt stor uppmärksamhet. Sedan han vid tjugotre års ålder blifvit abbot i Clairvaux, spred sig hans rykte vida omkring. Genom renheten i sin vandel och genom kraften af sitt ord öfvade han en underbar verkan på människorna, och hans råd gällde i tidevarfvets stora angelägenheter nästan mer, än påfvens makt. »Om det någonsin», skriver Luther, »funnits en munk, som varit verkligt from och sannt gudfruktig, så var det visserligen Bernhard. Hans like har jag hvarken hört eller läst om, och jag aktar honom högre, än alla munkar och prester på hela jorden.» —

Ehuru utgången från benediktinerna, erhöill cistercienserklostren genom den helige Bernhard fullständig organisation såsom egen orden. — Genom ordensstadgan, den s. k. *Charta caritatis* af år 1118, skulle Citeaux eller Cistercium vara ordens stamkloster och hufvudsäte. Efter detta kommo närmast i rang fem dotterkloster, af hvilka Clairvaux var ett, och sedermera, i tredje och fjerdte ordningen, en mängd yngre kloster öfver hela Europa.

Ett äldre cistercienserkloster, som till ett nybildadt skickat en abbot och tolf munkar, en bild af frälsaren och hans tolf lärjungar, ärades enligt klosterordningen så, som det nya klostrets moderkloster och öfvade på dess förhållanden ett ganska märkbart öfvervalde. Citeaux förblef dock alltjemt drottningklostret. Här samlades en gång om året ordens alla abbotter till generalkapitel; här afgjordes alla angelägenheter rörande klostrens yttre och inre lif, och de vid general-

kapitlet fattade besluten antogos och blefvo gällande såsom ordens lag.

Genom erkebiskop Eskil i Lund vann cistercienserklostren inträde i de skandinaviska länderna. Eskil hade varit lärjunge hos den helige Bernhard och med förkärlek omfattat den tanken, att i Norden uppamma klostrensamfund efter den regel, som hans vän och lärare gjort till sin. Han grundlade 1143 Herrevads kloster i Skåne, 1145 Lyse (*Lucida vallis*) i Norge och 1154 Esrom på nordliga Seland; alla dessa stiftelser helgade åt jungfru Maria.

Af svenska landskap voro Östergötland och Småland de, som först hugnades med hvar sitt kloster. Dessa provinser hörde den tiden till större delen under Linköpings biskopsstol. Troligen hade biskop Gislo i Linköping genom de förbindelser, i hvilka han stod till erkebiskop Eskil, blifvit väckt till samma nit för klosteranläggningar, som hans metropolit. Ätminstone berättar gamla krönikor, att samma år cistercienserklostret Herrevad stiftades af Eskil i Skåne, fingo Östergötland och Småland hvar sin liknande inrättning. Dessa Sveriges första kloster voro Alvastra och Nydala.

Hvad det förstnämnda beträffar, omtalar en gammal urkund, att konung Sverker I och hans gemål Ulfhild hos den helige Bernhard anhållit om munkar från Clairvaux. Dessa kommo och nedsatte sig i en skön nejd vid Vetterns strand vid foten af Omberg, der de i Tolstads socken af Lysings härad anlade ett kloster, som blef kalladt Alvastra, förmodligen efter den här förbiflytande bäcken, som i äldre tider kallades Ålebäck eller Aleström. Munkarnes antal lär ej varit särdeles stort, men ökades snart med andra munkar, som inkommit i landet, utan att ännu hafva bildat något fast ordnad samfund.

Samtidigt med anläggningen af Alvastra hade ett annat sällskap af cistercienserkloster, eller, såsom de efter ordensstiftaren kallades, bernhardiner, grundlagt ett kloster i en af bokar grönskande dal vid den vackra och fiskrika sjön Roseken (Rosken) i Vestra härad af Småland. De kallade, till minne af stamklostret, Clara Vallis eller Clairvaux, hvarifrån de utgätt, sitt kloster *Nova Vallis*, Nya dalen eller Nydala.

Utän tvifvel var afsigten med klostrets anläggning i denna aflägsna landsdel, att skaffa en fast punkt för kristendomens vidare utbredning i det ännu vilda Småland. Med Herrestad i Skåne äfvensom med biskopsstaden Lund underhöll Nydala en liflig förbindelse, ett bevis för att erkebiskop Eskil haft en betydande andel i klostrets tillkomst.

Något senare nedsatte sig ett tredje munksamfund från Clairvaux på Lurön, en liten ö i Venern, nästan midt emellan